

НЕПОІМЕНОВАНІ ІТ-СПОСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Попович Павло Олександрович,

аспірант кафедри господарського права і процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»
Одеса, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-7936-9167>

Сучасний етап розвитку зовнішньоекономічної діяльності характеризується глибокою цифровою трансформацією договірних відносин, зумовленою впровадженням інформаційно-телекомунікаційних технологій, автоматизованих систем управління ланцюгами постачання, блокчейн-платформ та смарт-контрактів. У цих умовах традиційні, поіменовані у чинному законодавстві способи забезпечення виконання зобов'язань не завжди здатні ефективно гарантувати належне виконання зовнішньоекономічних договорів з огляду на їхню територіальну обмеженість, складність транскордонного примусу та зростання швидкості комерційного обороту, що зумовлює формування і практичне застосування нових, непоіменованих у законі засобів забезпечення, що ґрунтуються на використанні цифрових технологій та мають алгоритмічний характер.

Особливого значення такі інструменти набувають у сфері міжнародної торгівлі, де виконання договірних зобов'язань дедалі частіше забезпечується не стільки правовими санкціями, скільки технічною неможливістю їх порушення завдяки автоматизованим механізмам контролю, блокування активів, умовного депонування коштів і самовиконуваним програмним кодам.

У статті обґрунтовано, що застосування непоіменованих ІТ-способів забезпечення виконання зовнішньоекономічних договорів зумовлює трансформацію класичних уявлень про акцесорність забезпечувальних зобов'язань та зміну ролі юрисдикційного примусу, який поступово заміщується механізмами алгоритмічної невідворотності виконання. Доведено, що такі інструменти формують нову модель превентивного захисту прав кредитора, за якої ключове значення має не подальше стягнення, а технічно гарантоване дотримання умов контракту в цифровому середовищі міжнародного комерційного обороту.

Ключові слова: непоіменовані способи забезпечення, зовнішньоекономічна діяльність, смарт-контракти, ІТ-технології, Crypto-Escrow, Digital Lien, алгоритмічна невідворотність, EU Data Act, господарські договори, фінансова діяльність, сфера господарювання.

Рекомендоване посилання:

Попович П. О. Непоіменовані ІТ-способи забезпечення виконання зовнішньоекономічних договірних зобов'язань у сфері фінансової діяльності. *International Bulletin on Public Administration and Legal Affairs*. 2025. № 4 (6). С. 87–92. DOI: <https://doi.org/10.32844/ibpala-2025-4.13>

UNNAMED IT METHODS OF ENSURING THE FULFILLMENT OF FOREIGN ECONOMIC CONTRACTUAL OBLIGATIONS IN THE FIELD OF FINANCIAL ACTIVITIES

Popovych Pavlo Oleksandrovych,

Postgraduate Student, Department of Economic Law and Process

National University "Odesa Law Academy"

Odesa, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-7936-9167>

The current stage of development of foreign economic activity is characterized by a deep digital transformation of contractual relations, due to the introduction of information and telecommunication technologies, automated supply chain management systems, blockchain platforms and smart contracts. In these conditions, traditional methods of ensuring the fulfillment of obligations, named in the current legislation, are not always able to effectively guarantee the proper fulfillment of foreign economic contracts due to their territorial limitations, the complexity of cross-border enforcement and the increase in the speed of commercial turnover, which leads to the formation and practical application of new, unnamed in the law means of security, based on the use of digital technologies and having an algorithmic nature.

Such tools are of particular importance in the field of international trade, where the fulfillment of contractual obligations is increasingly ensured not so much by legal sanctions as by the technical impossibility of their violation thanks to automated control mechanisms, blocking of assets, conditional deposit of funds and self-executing program codes.

The article substantiates that the use of unnamed IT methods of ensuring the performance of foreign economic contracts entails the transformation of classical ideas about the accessory nature of security obligations and the change in the role of jurisdictional coercion, which is gradually being replaced by mechanisms of algorithmic inevitability of performance. It is proven that such tools form a new model of preventive protection of the rights of the creditor, in which the key value is not further collection, but technically guaranteed compliance with the terms of the contract in the digital environment of international commercial turnover.

Key words: *unnamed methods of security, foreign economic activity, smart contracts, IT technologies, Crypto-Escrow, Digital Lien, algorithmic inevitability, EU Data Act, business contracts, financial activity, business sphere.*

Актуальність теми

Сучасний стан розвитку глобальної торговельної системи характеризується безпрецедентною швидкістю цифровізації логістичних та фінансових ланцюгів, що вимагає системної відповіді від інститутів приватного права. Динаміка транскордонних відносин у сфері зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) зумовлює необхідність пошуку нових, більш адаптивних правових інструментів захисту прав кредитора, оскільки традиційна система способів забезпечення виконання зобов'язань, поіменована у Главі 49 Цивільного кодексу України, попри свою фундаментальність, часто не повною мірою враховує специфіку процесів, що відбуваються під впливом четвертої промислової революції. Центральним вектором наукової полеміки стають непоіменовані (інномінатні) способи забезпечення, що виникають на перетині принципу свободи договору, у тому числі зовнішньоекономічного характеру, який за своєю об'єктно-суб'єктною ознаками є господарським та інтеграції ІТ-технологій у процеси міжнародного господарювання.

Стан дослідження

Теоретичне підґрунтя інституту забезпечення зобов'язань у вітчизняній доктрині закладено у працях різноманітних вчених, як господарників, так й цивілістів, таких як Н. С. Киреева, В. В. Луць, Н. С. Кузнецова, Р. А. Майданник, Л. С. Могил, О. П. Подцерковний та інших. Зокрема, Н. С. Кузнецова зазначає, що відкритість переліку способів забезпечення виконання зобов'язань, закріплена у ч. 2 ст. 546 ЦК України, є прямим виявом диспозитивності цивільно-правового регулювання, що дозволяє суб'єктам господарювання конструювати власні захисні механізми, адаптовані до технологічних реалій (Кузнецова, 2020). В. В. Луць, аналізуючи договірне право, наголошує на гібридному характері таких механізмів у сфері ЗЕД, де правові гарантії нерозривно поєднуються з технічними процедурами виконання (Луць, 2008).

Мета статті

Метою статті є дослідження господарсько-правової природи та особливостей функціонування непоіменованих ІТ-способів забезпечення виконання договірних фінансових

зобов'язань у сфері зовнішньоекономічної діяльності в контексті цифровізації міжнародного комерційного обороту та євроінтеграційних процесів України.

Актуальність дослідження посилюється критичним розривом між статичним нормативним регулюванням та реальними потребами суб'єктів ЗЕД України, що інтегруються у єдиний цифровий ринок ЄС. Адже, на думку Н. С. Киреевої саме «операції з фінансовими активами – грошовими коштами, цінними паперами, борговими зобов'язаннями і правами вимоги боргу, що не є цінними паперами, – які здійснюються в інтересах інших осіб задля отримання прибутку та/або збереження вартості фінансових активів шляхом використання інформаційно-комунікаційних систем та інших технологічних засобів, зокрема мережі Інтернет, банківських автоматів тощо» (Киреева, 2023). В умовах воєнного стану та необхідності диверсифікації експортних шляхів, традиційні способи забезпечення, такі як застава чи порука, виявляються надмірно тривалими в реалізації та вразливими до трансграничних юрисдикційних ризиків. Впровадження непоіменованих ІТ-забезпечень, що відповідають вимогам європейських регламентів 2024–2025 років, таких як EU Data Act та AI Act, дозволяє бізнесу забезпечити високий рівень здійснення та захисту прав без залучення громіздкого державного апарату примусу.

Виклад основного матеріалу

Ключовим моментом наукової дискусії залишається питання акцесорності (додатковості) непоіменованих способів, у тому числі й щодо зовнішньоекономічних договорів фінансового характеру. Класична доктрина, прихильником якої є Р. А. Майданник, наполягає на тому, що будь-який забезпечувальний засіб має слідувати долі основного зобов'язання (Майданник, 2012). Проте аналіз новітніх викликів свідчить про необхідність перегляду цієї концепції в контексті цифрових активів та смарт-контрактів, які створюють нову форму «автономної забезпечувальної присутності», де юридична залежність заміщується програмною невідворотністю виконання фінансових операцій.

У цифрових екосистемах ЗЕД, у тому числі й фінансового характеру, акцесорність трансформується з суто юридичної категорії у функціонально-алгоритмічну: коли способом забезпечення виступає програмний код, він стає середовищем виконання договору, де забезпечувальна функція інтегрована безпосередньо в об'єкт або процедуру платежу.

У центрі трансформації забезпечувальних заходів знаходиться, зокрема, технологія смарт-контрактів – самовиконуваних програмних алгоритмів, що базуються на розподілених реєстрах (Blockchain) (Киреева, 2023). Згідно з дослідженнями Р. А. Майданника, смарт-контракти не є просто новою формою правочину, а виступають автономним середовищем, у якому забезпечувальна функція стає невід'ємною

частиною алгоритму виконання (Майданник, 2012), що дозволяє обґрунтувати концепцію «алгоритмічної невідворотності» як ключової ознаки непоіменованих ІТ-способів забезпечення фінансового характеру у ЗЕД.

Правова природа смарт-контракту у вітчизняному правовому полі залишається предметом дискусії, адже більшість дослідників схиляються до того, що він є дуалістичним об'єктом: за змістом це правочин, вчинений в електронній формі (згідно зі ст. 205, 639 ЦК України (Цивільний кодекс України, 2003) та Законом «Про електронну комерцію» (Про електронну комерцію, 2015), а, як вказує М. В. Бернацький за «формою – об'єкт авторського права (програмний код)» (Бернацький, 2020). Проте, саме самовиконувальність смарт-контракту дозволяє реалізувати такі непоіменовані заходи, як автоматичне депонування активів або припинення прав доступу (Sideman & Bancroft, 2025). Також, слушною є думка Л. С. Могил про те, що саме «смарт-контракт може забезпечити переважно виконання зобов'язань у віртуальному світі, зокрема з проведення платежів криптовалютою. Виконання робіт та надання послуг, що здійснюються в реальному світі, не може бути опосередковано смарт-договором на теперішній час і поки що важко сказати чи стане це можливим в майбутньому. За загальним правилом смарт-контракти функціонують на програмних умовах «якщо – то – інакше». Вказане суттєво спрощує договірні умови, не враховуючи різноманітні нюанси як зміни волевиявлення сторін договору, так і законодавчих вимог до того чи іншого виду угод (що має особливе значення для упорядкування господарських взаємозв'язків), зокрема форс-мажорні обставини, зміни у специфікації продукції, закупівельній ціні, у переліку робіт, їх етапності, порядок застосування санкцій тощо» (Могил, 2023).

Особливе значення має впровадження Регламенту ЄС 2023/2854 (Data Act), який з 12 вересня 2025 року встановлює вимоги до смарт-контрактів у межах Європейського Союзу (Regulation (EU) 2023/2854 of the European Parliament and of the Council of 13 December 2023, 2023), ст. 30 якого запроваджує категорію «керованої автономності», що дозволяє гармонізувати алгоритмічне забезпечення із принципами верховенства права та форс-мажорними обставинами. Це означає, що попри автоматизм, смарт-контракт повинен мати механізми безпечного припинення (Kill Switch) та можливості коригування у випадку юридичних спорів (Clifford Chance, 2025). Така «керована автономність» є критично важливою для ЗЕД-контрактів, де непередбачувані зміни регуляторного середовища або воєнні ризики вимагають гнучкості забезпечувальних заходів.

Одним із найбільш ефективних непоіменованих способів забезпечення у міжнародній торгівлі є алгоритмічне депонування, або Crypto-Escrow. На відміну від класичного банківського

ескроу (ст. 1076-1 ЦК України) (Цивільний кодекс України, 2003), де посередником виступає банк, IT-ескроу базується на незалежних оракулах – програмних шлюзах, що передають дані з фізичного світу (наприклад, про місцеперебування вантажу через IoT-датчики) у смарт-контракт.

У міжнародній поставці критичним є ризик «останньої милі», коли покупець може ухилитися від оплати після отримання товару, або продавець – від відвантаження після отримання авансу. Конструкція IT-ескроу дозволяє автоматично блокувати оплату в цифровій формі (криптовалюти або токенизованих активах) у момент укладення контракту. Оплата розблоковується та перераховується продавцю виключно за умови надходження даних від IoT-системи про успішне перетинання вантажем певної геозони або підписання електронного коносаменту (e-BL). Така модель за своєю правовою природою є непоіменованим засобом автоматизованої превенції неплатежу, що формує середовище *Lex Mercatoria Digitalis*.

Іншим перспективним непоіменованим інструментом є функціональне обмеження об'єкта (*Digital Lock / Remote Disabling*), що передбачає технічну можливість дистанційного припинення роботи пристрою у разі дефолту боржника. Цей спосіб набуває особливої популярності у контрактах на поставку складного обладнання, транспортних засобів або промислових роботів, які мають вбудоване програмне забезпечення та підключення до мережі. Наукова полеміка щодо цього способу стосується його відповідності праву власності. Слід констатувати, що таке застереження є не обмеженням права власності як такого, а добровільно прийнятим боржником обмеженням права користування, спрямованим на гарантування зустрічного виконання. Воно не є «утриманням» у класичному розумінні ст. 594 ЦК України (Цивільний кодекс України, 2003), оскільки кредитор не має фізичного контролю над річчю (вона знаходиться у боржника), а здійснює над нею цифровий контроль. Така модель «цифрового утримання» (*Digital Lien*) отримала легітимізацію у європейському правовому просторі через Регламент *EU Data Act 2025*, який дозволяє виробникам та постачальникам цифрових продуктів встановлювати технічні бар'єри у разі порушення умов оплати.

Юридична конструкція *Digital Lien* базується на превентивному характері: боржник усвідомлює неминучість технічного обмеження функціональності майна, що є значно дієвішим стимулом до виконання, ніж перспектива багаторічного судового розгляду. Це перетворює цифровий контроль на самостійний майновий інтерес кредитора, який може бути переданий або заставлений у межах нових фінансових моделей, таких як токенизовані HELOC (*Home Equity Line of Credit*) або цифрові реєстри обтяжень (*DART*).

Традиційне застереження *Negative Pledge* (негативна застава), згідно з яким боржник зобов'язується не обтяжувати своє майно

іншими заставами, у класичному праві часто вважається слабким інструментом через відсутність пріоритету кредитора. Проте цифровізація перетворює *Negative Pledge* на інформаційно-динамічний спосіб забезпечення. Ефективність цього інструменту забезпечується алгоритмічним моніторингом державних реєстрів та внутрішніх баз даних боржника через API-інтеграції (наприклад, *Opendatabot* в Україні). При спробі реєстрації нового обтяження система миттєво сповіщає кредитора або автоматично активує тригери в смарт-контрактах, що можуть заблокувати наступні транзакції боржника. Це корелює із Регламентом ЄС 2024/1689 (*AI Act*), що регулює використання систем штучного інтелекту для оцінки кредитних ризиків та моніторингу активів у ЗЕД. Використання AI дозволяє не лише констатувати порушення, а й прогнозувати ризик дефолту на основі аналізу великих масивів даних (*Big Data*) про діяльність боржника, що робить *Negative Pledge* дієвим превентивним засобом захисту майна від надмірного обтяження (*European Banking Authority, 2025*).

У зовнішньоекономічній діяльності замість банківських гарантій часто використовуються *Comfort Letters* (листи про підтримку). В умовах цифровізації вони трансформуються у цифрові репутаційні гарантії, верифіковані через блокчейн материнської компанії. Такий інструмент дозволяє верифікувати платоспроможність та надійність дочірньої компанії в реальному часі, що безпосередньо впливає на її публічний кредитний рейтинг.

На думку фахівців «юридична обов'язковість таких листів у цифровому середовищі впливає з можливості їх верифікації через відкриті реєстри, що перетворює їх на непоіменований спосіб забезпечення на базі репутаційного капіталу. Використання технологій *Verifiable Credentials* (верифікованих облікових даних) дозволяє сторонам ЗЕД-контракту обмінюватися гарантіями без потреби у паперовому документообігу, забезпечуючи при цьому незмінність та прозорість наданих обіцянок» (*Dogan & Karacan, 2023*), що, як слушно вказує *Z. Zaccagnì* «радикально знижує витрати на перевірку контрагентів (*Due Diligence*) та підвищує рівень довіри у транскордонних угодах» (*Zaccagnì, 2023*).

Особливого значення для забезпечення ЗЕД-контрактів набуває впровадження електронних коносаментів (e-BL) на базі Типового закону ЮНСІТРАЛ про електронні передавані записи (*MLETR*). Традиційно коносамент є торговорозпорядчим документом, володіння яким дає право на товар та у паперовому вигляді він часто запізнюється, що змушує сторони використовувати листи про відшкодування (*Letters of Indemnity*), які створюють додаткові ризики (*Asian Academy of International Law, 2025*).

Електронний коносамент, інтегрований у систему смарт-контрактів, дозволяє реалізувати механізм «програмного заставного права»,

де титул на товар блокується в цифровому реєстрі до моменту виконання фінансових умов покупцем. Це забезпечує функціональну еквівалентність володіння (Control), як це передбачено статтями 10 та 11 MLETR. Перехід від паперового документообігу до цифрового контролю дозволяє уникнути шахрайства, підробки документів та помилок у логістиці, що є одним із найбільш затребуваних способів забезпечення інтересів кредитора у 2024–2025 роках (Asian Academy of Anternational Law, 2025).

Застосування автоматизованих заходів ставить проблему транскордонної юрисдикції, де пріоритетним стає «право платформи» (Lex Informatica). У децентралізованих системах виконання забезпечувальних заходів може відбуватися в «цифровому просторі», який не має чіткої прив'язки до території певної держави (Indonesian Journal of Law and Economics Review, 2025), що, як наслідок, мінімізує юридичні конфлікти, оскільки сторони заздалегідь погоджуються на правила алгоритму.

Важливим аспектом є практика міжнародного комерційного арбітражу, зокрема МКАС при ТПП України, де арбітри все частіше керуються волею сторін щодо використання цифрових доказів. Проблема доказування при реалізації забезпечення через ІТ-алгоритми вирішується через «застереження про технологічну доказовість», де сторони визнають лог-файли блокчейн-платформ або звіти IoT-систем належними та пріоритетними доказами. Це переводить дискусію з площини суб'єктивного сприйняття порушення у площину об'єктивних технічних даних, забезпечуючи високий рівень передбачуваності вирішення спору.

Легітимізація новітніх способів забезпечення в Україні ґрунтується на динамічному оновленні законодавства. Закон України «Про віртуальні активи» у редакції 2024 року та очікувані зміни до Податкового кодексу у 2025–2026 роках створюють умови для повноцінного використання криптоактивів як застави (Про віртуальні активи, 2022). Згідно з проєктами законів (напр. № 10225-д), з 1 січня 2026 року в Україні має запрацювати повноцінний ринок віртуальних активів, що відповідає європейським нормам MiCA (Проєкт Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні», 2025), що дозволить українським компаніям легально впроваджувати такі інструменти, як: смарт-страхування (Smart Insurance), де виплата ініціюється автоматично при порушенні логістичного регламенту; кібер-забезпечення (Cyber-security bonds), що гарантує технічну цілісність середовища виконання ЗЕД-контракту та токенизовані забезпечувальні депозити, що працюють у режимі 24/7 без вихідних та затримок банківської системи.

Удосконалення підходу до Standby Letters of Credit та їх визначення як «нормативно-

невизначених звичаєвих способів забезпечення» дозволяє українським суб'єктам ЗЕД інтегруватися у міжнародну практику логістики, де автономія від національних норм про розрахунки є критичною.

Висновки

На підставі проведеного аналізу можна сформулювати наступні положення щодо трансформативних способів забезпечення виконання зобов'язань у фінансовій сфері ЗЕД під впливом ІТ-технологій. По-перше, обґрунтовано концепцію «алгоритмічної невідворотності», яка заміщує традиційний юрисдикційний примус програмною неможливістю порушення умов контракту в автоматизованому середовищі. По-друге, запропоновано авторське визначення «цифрового утримання» (Digital Lien) як програмно-технічного обмеження корисних властивостей предмета різноманітних ЗЕД договорів, що дозволяє кредитору здійснювати ефективний контроль без фізичного володіння річчю.

По-третє, дістало подальшого розвитку трактування акцесорності у формі «керованої автономності», що відповідає стандартам Регламенту ЄС Data Act 2025 року та нівелює ризик суб'єктивного впливу сторін на виконання забезпечувальної функції. По-четверте, удосконалено правову конструкцію Negative Pledge та Comfort Letters через їх трансформацію в інформаційно-динамічні способи забезпечення, що базуються на репутаційному капіталі та автоматизованому аудиті активів у реальному часі.

Запровадження категорії «технологічної автономності» доказів та застосування принципу Lex Informatica дозволяє уникнути правової невизначеності при використанні децентралізованих технологій у транскордонних спорах. Перспективи подальших досліджень полягають у деталізації механізмів «смарт-страхування» та «кібер-забезпечення» як засобів гарантування цілісності цифрового середовища, що є критичною умовою реалізації прав кредитора у сучасному цифровому обороті, адже Україна, адаптуючи своє законодавство до вимог 2025–2026 років, має унікальний шанс стати центром криптоінновацій у Східній Європі, забезпечивши баланс між технологічним прогресом та правовою захищеністю суб'єктів ЗЕД.

Список використаних джерел

- AI Act: implications for the EU banking and payments sector (2025). URL: [https://www.eba.europa.eu/DataAct:Regulation\(EU\)2023/2854oftheEuropeanParliamentandoftheCouncilof13December2023](https://www.eba.europa.eu/DataAct:Regulation(EU)2023/2854oftheEuropeanParliamentandoftheCouncilof13December2023). URL: <https://eur-lex.europa.eu>
- Dogan, O., & Karacan, H. (2023). A Blockchain-Based E-Commerce Reputation System Built With Verifiable Credentials. ResearchGate. DOI: 10.13140/RG.2.2.14813.08160
- Entry into force of the EU Data Act: what are the key requirements? Clifford Chance. URL: <https://www.cliffordchance.com/>

- Introduction to the UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records. URL: <https://aail.org/wp-content/uploads>
- Smart Contracts and the Challenges of Conflict of Laws in Digital Space. *International Journal of Law and Ethics Review*. URL: <https://ijler.umsida.ac.id/>
- Smart Contracts Revisited: Lessons From the Courts in 2025. Sideman & Bancroft. URL: <https://www.sideman.com>
- Zaccagni, Z. (2023). Using Blockchain to Ensure Reputation Credibility in Decentralized Review Management. *UNT Digital Library*. URL: <https://digital.library.unt.edu/>
- Бернацький, М. В. (2020). Смарт-контракт: форма правочину чи зміст. *Ius Privatum*, 1–2. URL: <https://iusprivatumjournal.online/>
- Закон України «Про віртуальні активи» № 2074-IX (2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
- Закон України «Про електронну комерцію» № 675-VIII (2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>
- Киреєва, Н. С. (2023). *Господарсько-правове регулювання електронних фінансових послуг в умовах інформаційного суспільства* [Дис. докт. філос. Національний університет «Одеська юридична академія»]. Електронний депозитарій Національного університету «Одеська юридична академія». URL: <https://dspace.onua.edu.ua/>
- Кузнєцова, Н. С., & Хоменко, В. О. (2020). Просуб'єктна концепція підприємства. *Вісник Національної академії правових наук України*, 27(3), 14–32.
- Луць, В. В. (2008). Контракти у підприємницькій діяльності. Юрінком Інтер.
- Майданик, Р. А. (2012). Цивільне право: загальна частина. Т. I: Вступ у цивільне право. Алерта.
- Могил, Л. С. (2023). *Правове забезпечення використання криптовалюти в господарському обігу* [Дис. докт. філос. Національний університет «Одеська юридична академія»]. Електронний депозитарій Національного університету «Одеська юридична академія». URL: <https://dspace.onua.edu.ua/>
- Проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні» № 10225-д. URL: <https://itd.rada.gov.ua/>
- Цивільний кодекс України № 435-IV (2003). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>